

KÉT DÁTUM A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM CÍMERÉBEN: 1581 ÉS 1921

Universitasunk 426 éves lett

A szegedi egyetem a Báthory István erdélyi fejedelem által alapított kolozsvári akadémia utódának, szellemi örökösének tekinti magát. Ezzel a szenátusi döntéssel Szeged legrégebbi intézményévé lett a 426 éves universitas.

Összekapcsolódik az 1921 óta Szegeden berendezkedett egyetem és a Báthory István erdélyi fejedelem által 1581-ben alapított kolozsvári akadémia. Ennek kimondása azonban egészen mostanáig késett, holott az egyetem történeti és jogi probléma megvitatása már 1929-ben, 1938-ban, majd a rendszerváltozás időszakában, s legutóbb tavaly, a „85 éves szegedi felsőoktatás” évfordulós ünnepségei idején is újból és újból foglalkoztatta az egyetemi közvéleményt.

A szegedi universitas gyökereiről szólni különösen fontos egy olyan intézményben,

mely a világ nagy egyetemeit teljesítményük alapján rangsoroló Sanghaji listán az előkelő 305-401. helyen szerepel. Ezért a Szegedi Tudományegyetem rektora, Szabó Gábor idén életre hívta a kérdés vizsgálatával megbízott egyetem-történeti bizottságot.

Megdől egy tabu

– Tabukérdésnek számított a szegedi és a kolozsvári egyetem kapcsolata az államszocialista időszakban – emlékeztetett az egyetem-történeti bizottság elnöke, Makk Ferenc professzor. – Ezért övezte káosz évtizedeken át az olyan fontos kérdés megválaszolását, hogy mikor alapították a szegedi egyetemet. Válaszként többféle dátum is fölvetődött, s nem volt egyetértés. Például 1971-ben a szegedi felsőoktatás ötvenéves évfordulóját még együtt ünnepelte a József Attila Tudományegyetem és a Szegedi Orvostudományi Egyetem az Erdélyből elüldözött, 1921-ben ideiglenesen Szegedre helyezett kolozsvári uiversitasra utalva. De 1996-ban a JATE egyedül emlékezett, mert az orvosegyetem – jórészt Minker Emil professzor kutatásaira alapozva – kijelentette, hogy születését 1872-re teszi, amikor létrejött a kolozsvári magyar királyi tudományegyetem. Néhány évvel később az orvosegyetem még megszébbre ment: születését 1775-re tette, amikor Kolozsvárott Mária Terézia megalapította az orvostudományi intézménytörténetet összefoglaló, 1999-ben megjelent kötet előszavában Ruszoly József jogtörténész is utalt a kolozsvári örökségre, s megemlítette az 1872. és az 1581. évi alapítást, hangsúlyozva: a Báthory-féle

Egyetemi díszülés 1940-ben az aulában: Hóman Bálint kultuszminister beszédet tart, mellette (balról) Szent-Györgyi Albert rektor – előtérben a korona

FOTÓ: MÓRA FERENC MÚZEUM FOTÓTÁRA

Okmány

Báthory István 1581-es alapítólevele kimondja, hogy az általa létrehozott kollégium jogosult a magasabb műveltség csúcsaira jutott diákjainak „mind a baccalaureusi, mind a magisteri, mind a doktori fokozatra” történő előterjesztésére. S hogy ez az akadémia „minden tekintetben bírja egy valódi egyetem kiváltságait, az Apostoli Széknél fogjuk szorgalmazni”.

kollégium a szegedi egyetem történetének része. Tehát nagy korszakot, a XVI. századtól kezdve a magyar história nagy fordulópontjait vizsgálta a történész, irodalmár, filológus, jogász alkotta egyetem-történeti bizottság, hogy minél alaposabb szakmai javaslat kerüljön a szenátus elé.

Szent-Györgyi rektor véleménye

„Jogilag új egyetem vagyunk, de a mi gyökereink is messze nyúlnak vissza, és semmiféle jogi formula nem fejezi ki azt a bensőséges viszonyt, amely minket a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemhez köt. Mi egy törzsnek vagyunk két hajtása, mi együtt melengettük húsz esztendőn keresztül Erdély egyetemének gondolatát.” 67 évvel ezelőtt a Szegedi Tudományegyetem akkori rektora, Szent-Györgyi Albert fogalmazta meg beszédében ezt a gondolatot, mely 2007 őszén éppoly aktuális,

mint amilyen 1940-ben volt – mondta a mostani tanév nyitó, a hagyomány és a dinamizmus összefüggésére is utaló beszédében Szabó Gábor rektor. Bejelentette, hogy a szenátus döntése értelmében „a Szegedi Tudományegyetem magát a Báthory István által Kolozsváron alapított egyetem utódának, szellemi örökösének tekinti, és az egyetem alapítási évét 1581-re vezeti vissza. Az egyetem 1940-es kettéválása nyomán immár két városban, Kolozsváron és Szegeden emlékeznek jó szívvel Erdély fejedelmére és Lengyelország királyára.”

Egyetemalapítók

– Szeged óriási energiával és áldozatvállalással – élvezve a központi kormányzat, illetve Klebelesberg Kunó kultuszminister támogatását – befogadta a Trianon miatt Kolozsvárról elüldözött, ideiglenesen ide helyezett egyetemet. Közel húsz év működés után,

1940-ben, mikor Észak-Erdély visszatért az anyaországhoz, a parlament állásfoglalása nyomán a szegedi egyetem kettévált: jogi kara és a tanárok kisebb része visszaköltözött Kolozsvárra, de itt maradt a másik két kar, a felszerelés, a tanárok és a diákok nagy része, illetve az egyetemi könyvtár. E meglévő jogi helyzetet szentesítésként az itteni egyetemet elnevezték Horthy Miklósról. De ez legfeljebb újraalapítási év, soha nem is ünnepelték – magyarázta a történész professzor.

Az emberiség egyik legrégebbi intézménye, az egyetem történetét a megszakíthatóság, töredezettség és folytonosság jellemzi. Ezért az alapítási év utólagos megállapítása nem szegedi sajátosság. Példaként említette Makk Ferenc, hogy a Leuveni Egyetem a vallon-flamand ellentét miatt 1968-ban kettévált: az egyik része a flamand Leuvenben maradt, a másik a vallon Louvain-la-Neuve-ba költözött, megfelelő a felszerelést és az anyagi

javakat, de mindkettő 1425-től számítja magát. Beszédés a pécsi példa is: ott 1367-ben Nagy Lajos alapított egyetemet, mely legfeljebb húsz évig élt, majd – Trianon miatt – 1923-ban oda költöztették a pozsonyi egyetemet, de a mai pécsi universitas címerében szerepeltetik a XIV. századi dátumot. A legősibb, a Bolognai Egyetem alapítását is 1088-ra teszik, holott három jogász egy kis magánlakásban diákokat kezdett tanítani, vagyis nem történt egyetemalapítás. Ezzel szemben 1581-ben Báthory alapító okirattal hozta létre Kolozsvárott az egyetemet, ahol 12 tanárral meg is indult az oktatás, ami a történelem viharai nyomán meg-megszakadt, de utódintézményeiben folyamatosan él tovább. E tények megismerése alapján vállalja múltját és kettős gyökerét a Szegedi Tudományegyetem, s szerepelteti címerében ezentúl a két évszámot: 1581 és 1921.

ÚJSÁZSI ILONA

Rövid tanulmány a kedvről

Ritkán emlegetjük, legalábbis elvéve jelöljük a szavak szokásos és rendszeresen megrendezett szépségversenyén, holott az egyik legszébb magyar szó, a kedv.

Ezért is szólnunk róla, s nem csak kötelességből, vagyis szükségéből tesszük, de van kedvünk a kedv szóról beszélni, hogyan is ne lenne. A kedv a lélek legalább félig kitárt ajtaja, beáramolhat rajta oly sok minden, akár dohos, életidegen dolgozószobába a friss levegő, s ha van kedved, nemcsak birtokba veheted a világot, de fölöttébb örülsz is az egymás sarkát taposó világfolyamatoknak. Persze a világ éppúgy egy mélabús emberé is, amiként egy kedvvel kaszaboló, csavarozó, foitogató vagy nyírogató társadé, de a kedv színeket fest, érzeteket kelt, távolságokat épít.

Kedved van játszani, dolgozni, kedved van ölni, hazudni, regényt olvasni, rettenetes kritikát írni, kedved van színpadon, stúdióban, földön, a sarkig kanyargó, majd ott lassan elforduló vizedíjban sorban lenni.

Persze, ha híján vagy a kedvnek, gyakran akkor is teszed a dolgod, mert ott toporog mögötted, suhogtatja fekete korbácsát a szükség, hanem kedved kalapálgatni a dolgokat, mennyivel nagyobb gazdagsága a sietős életünknek. Kedv nélkül is fölérheted a családi mézeskalácsházat, aztán olyan is leszel. A társadnak egyáltalán nem tetszik, egy-két évet még elbóklászik a szaharinos szobákban és a cukros folyosókon, de aztán költözik, mint a nyár. Kedv nélkül is lehet szombati tárcát írni, hogy egy kicsit hazabeszéljünk, olyan is leszel, a hűséges olvasók a második sor után dobják az újságot az országos pocsolóba, pedig még meg se nézték a halálozási rovatot, amely tudjuk, az egyik legkedveltebb és leglátogatottabb részlege a lapnak. Vagy, no lám csak, különösebb kedv nélkül is lehet szerelmeskedni, mígnem a másik, a lelkes és fölfűtött társad, ki egyébként beledobna anyait és apait a testi relációkba, sőt nem csak kedvet, de kreativitást

is mutat, egy idő után megunja a kedv nélküli mismásolását, felül a fűrészporos ágyban, jól leteremt, esetleg könnyek közt elrohan, majd gumibabára, ortodox vallásosságra, vagy a szomszédra cserél, igen, egy szomszédnak valahogy mindig van kedve a dologhoz, bár azért jegyezzük meg, a szomszéd se mindig vitézkedik otthoni harcmezőn.

Nincs kedve enni, de azért eszik. Milyen szomorú dolog ez, s érdekes módon, a mértéktelenséggel párosuló evés, a komótosan mélabús és végtelen fogyasztás mutatja meg a kedvnek ama erényét, hogy mérték van benne, hogy a kedv bírja távolságok helyes relációját, mentes a túlzásoktól és a feleslegességektől. Mert az a kedv halála, ha valaki elveszti a mértéket, és, mondjuk, már ötödijére szed a sült vérből.

Nézzük, mi a helyzet az ivással! Sokszor nem kedv kérdése az ivás, hanem szükség, harc a démonokkal, a szorongató semmivel, a magánnyal. Ezek persze örökéletű közhelyek. De azért megfigyelhető, hogy a nagy, s még nem egészen elveszett harcosok is megszelídülnek, ha egy igazán jelentős minőségű vörösbor nyújt át nekik a sors királyi keze, s lassan, egyre nagyobb élvezettel, ügyesen csücsörítve, a csodás italt a szájadlásban meg-meglötyögtetve kezdnek inni, nincs sietség, nincs kapkodás, minden korty különleges fogadtatásban részesül.

A kedvben szelídített humor munkálkodik, mint kifli tészájában a cukor. De míg a humor a világ felülírása, vagy, ha úgy tetszik, kifordítása, hogy a világ ne olyannak látszódjon amilyen, addig a kedv meg is változtat. A tiszta humor „csak” tükröt tart a világ pofája, öntelt ábrázata, laposan pislogó, sunyi képe felé, a kedv, ha módja van rá, újrafesti, átalakítja e pofát, kedves arcot fabrikál belőle. A humor csattan, a kedv szétterül, és birtokba vesz, legalábbis hajtja, mint valami jó kis üzemanyag, a birtokba vevő, hódító folyamatokat, visz a

másik emberhez, a természethez, a múzeumba, a baldachinos vagy bolhás ágyhoz.

A kedvben nem csak humor és tettvágy de kíváncsiság is van. Vagyis a kedv kérdezi. Azt kérdezi, milyen leszel, hogyan leszel, ha megcsinálom. A kedv kíváncsi, és a kíváncsiság az egyik legfontosabb eleme az életünknek.

Nincs kedvem semmihez, gyakran a gyerekek mondják ezt, illetve szomorú felnőttek, de ez inkább az unalom, s még inkább a tehetetlenségre kárhoztató mélabú jele.

Szokták mondani, elment a kedvem tőle, elment a kedvem az egészről. Képesítsük e zord kijelentést. Nem mi megyünk el, hanem, akárha lába lenne, a kedv. Elsétál, elballag, elhagy bennünket. Mi passzívok vagyunk, a kedv, aki elmegy, aktív. Hogy miért megy el, annak ezerféle oka lehet.

Aztán szokták volt mondani, hogy fölhogad a kedv. A kedv mozgása felfelé irányuló mozgás, köze van horoghoz, a kifogott aranyhalacska látványához, nem kevésbé az ereklő szívárványos természeti eseményéhez.

Alapjában véve a kedv vezet a másik emberhez. Kedvetlenül nem lehet szerelmesnek lenni, és szeretni is képtelenség, s még azt is mondanánk, hogy a halálvágy mélyén is egyfajta kedv van, illetve a kedv mélységes, feloldhatatlan hiánya.

Végezetül pedig, mennyi fontos szó származik a kedvből!

Kedves, kedvetlen, kedvez, kedvező!

Kedv, remények, Lillák, sóhajta szegény Csokonai. A kedv szó egyes számban van, nem lehetett volna kedvek-et írni. Reményből viszont több van, mint ahogy Lillából is, de vajon miért? Nyilván, mert amikor azt az egy szerelmet elvesztette, az összet vesztette el. Szegény Csokonainak éppenséggel az egészről ment el a kedve.

SZÍV ERNŐ